

DOI: 10.21005/pif.2018.33.B-03

SPACE DEVELOPMENT AESTHETICS – INDISCERABLE BAUTY

ESTETYKA KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI – PIĘKNO NIEDOSTRZEGALNE

Ryszard Hajdamowicz

PhD Arch

West Pomeranian University of Technology, Szczecin
Faculty of Civil Engineering and Architecture
Department of Descriptive Geometry and Perspective

ABSTRACT

Apparently, beauty encapsulated in architecture, facilities and buildings is not easily recognisable, absorbable, and assimilated by the surrounding. In this article, I intend to bring closer to readers the foundations of the concept of architecture as an idea rooted in the mind of an architect. An artist infatuated with the process of making the content of his mind explicit needs to choose from a variety of forms he/she can use to realize his/her plans.

Key words: architecture, aesthetics, beauty, public art.

STRESZCZENIE

Piękno skrywane w architekturze, zawarte w obiektach, budynkach nie jest z pozoru łatwo dostrzegalne, przyswajalne, a wreszcie asymilowane przez otoczenie. W tym konspencie chciałbym przybliżyć osnovę powstawania koncepcji tworzenia architektury jako idei tkwiącej w umyśle architekta. Artysta, zakochany w tym aby wyeksplikować zawartość swego umysłu staje wobec spektrum doboru form realizacji swych zamierzeń.

Słowa kluczowe: architektura, estetyka, piękno, sztuka publiczna.

1. ARCHITECTURE – TO HAVE OR TO BE?

A man is made of glances of beings in love with one another, and love is a stare of two pairs of eyes. Considering such a perception, **the vision becomes a venue of meeting**. The intended work of an architect is the ideal and the object of affection of its creator. It is a well-designed facility developed by a builder based on the idea of an architect. It comes to life through skills and crafts and suitable materials. At the very basis of the mankind, we find a tangible inner emotion transformed into a feeling. Without passion, feelings, and dedication, the creativity and life energy would not exist at all.

*The notion of 'functionalism' was introduced to the language of architecture aesthetics as late as the beginning of the 20th c. It denotes three related, however distinct, axiological concepts (theoretical and normative). The concepts originated much earlier than the modern term denoting them. According to concept one, a form of an architectural work is beautiful provided it results from a utilitarian purpose. According to Xenophon, Socrates was a promotor of the approach. According to concept two, although utility is a separate value of an architectural work, it is equivalent to beauty, as argued by Xenophon and Vitruvius in the ancient period. According to concept three, **utility is a separate value and it is superior to other values**. However, the aesthetic beauty is not a mandatory component of a work. It was a claim made by Francis Bacon in contemporary times. Each concept was later supported by a cohort of followers. [10]*

Apparently, beauty encapsulated in architecture, facilities, and buildings is not easy recognisable, absorbable, and assimilated by the surrounding. In this article, I intend to bring closer to you the foundations of the concept of architecture as an idea rooted in the mind of an architect. An artist infatuated with the process of making the content of his mind explicit needs to choose from a variety of forms he/she can use to realize his/her plans.

In contemporary times, several attempts were made to revise the Vitruvian concept, which either assumed that while preserving the traditional understanding of beauty and utility, the beauty was placed above the utility – just like in the Italian renaissance aesthetics of architecture, or contrary, the utility was put before the beauty, or in its extreme option, they believed that the utility was the only value of an architectural facility. [10]

2. THE SIGHT IS A VENUE OF MEETING

Uninterrupted endurance and inquisitiveness are the vehicle of creation dynamism. In the context of developing architectural works, the eternal question of to have or to be construed based on existentialism still makes us facing the rational choice of architecture which should either be decorative and amaze people or be merely banalistic. Therefore, the creative search by architects oscillates around decor, novelty forms and practical utility of facilities created.

I am going to use centuries-old notions of functionalism and ornamentation as a basis for creating architecture to discuss hypotheses referred to in the literature. For the purpose of this article, I should refer to the definition of beauty which was understood in many different ways in various architectural periods.

According to Plotinus, the one who produces ugly forms is a bad architect.

Plotinus' considered proportions and beauty to be the primary idea, an idea referred to by contemporary architects.

It is common belief that proportions between constituent parts and the whole are decisive regarding beauty. For tangible and all other things, beauty is determined by inner proportion and measure. Therefore, for those who follow the idea, beauty must be complex. The whole can be beautiful while its constituent parts are not beautiful by themselves, but only to the extent they contribute to the beauty of the whole. However, if the whole is beautiful, then its components need to be beautiful too, since the whole cannot be made up of ugly

parts and the beauty need to permeate all of those parts. They say that, similarly to grace, beauty comes as a surprise, an undeserved gift, a promise of something new and more. Thanks to meeting with the other - the beauty, we encounter prospects of [...] participating in the origin of the sense of existence. [11]

Unfortunately, the development of the civilization moves boundaries beyond which we tend to forget about beauty. So often, we participate in an artistic creation – hidden and apparent beauty in which an artist has hidden the sense of the message. We may assume that contemporary people do not try to make architectural facilities beautiful (Fig. 1) and many of them would escape out attention if it was not for a subtle boundary of the perspective shared by the eye of a spectator brought closer to an object.

Fig. 1. Non-operational Labyrinth Fountain by Ryszard Wilk, at cross roads of Więckowskiego and Wojska Polskiego streets in Szczecin Source: il. [3]

Ryc. 1. „Nieczynna” Fontanna Labirynt według projektu Ryszarda Wilka, u zbiegu ul. Więckowskiego i al. Wojska Polskiego w Szczecinie Źródło: il. [3]

Although aimed at enriching the surrounding, city installations, such as sculptures, have been neglected for years. They inspired the younger generation to find a practical application for the unused doubtful decorations and led to something noticeable. An example of that is the use of the above fountain as a flower bed. The City planned a comprehensive renovation of the site and to bring the non-operational fountain into life in July 2017. Until today, the idea has not materialized.

We may say that the **beauty is defined by proportions between constituent parts and the whole. Juxtaposing of components and the whole** touches upon the relationship between the craft of the creator and the structure of the work, including architecture.

3. ESTONISH OR BE USEFUL?

Nowadays, parties implementing architectural concepts find it difficult to answer such a question. While representing the investor, they implement his plan, in which the idea

of an architect is often “made to measure” and reflect funding capacity. The majority of architecture masters believe that fewer components and modesty translate into chick. Then, our perception of a silhouette of a building can focus on a line reflecting the unrestrained idea of its creator. Like Mantua, it is worth reminding ourselves that less means more. Thus, the beauty is an immanent feature of good, and only good architecture can be banaisic.

While perceiving architectural facilities, we cannot disregard the so called inauthentic beauty effect, an effect which triggers our enchantment through apparent knowledge and style. The designing socio-technique and response to the social need contribute to the mirage of the style perceived in architecture as a joyful “mishmash sensations”.

Then, we cannot put an equation mark between utility and beauty.

Francis Bacon, essay XLV *Of building* (1597):

Houses are built to live in, and not to look on; Therefore, let use be preferred before uniformity, except where both may be had. Leave the goodly fabrics of houses, for beauty only, to the enchanted palaces of the poets; who build them with small cost.” [7, p. 193]

A positive example of combining beauty and utility at the natural clash of nature and utility is F. Lloyd Wrights.

He is a representative of the organic philosophy. *Louis Sullivan, the author of a phrase ‘form follows function’, known as the first truly American architect, was Lloyd’s mentor. Sullivan’s philosophy became a starting point for the theories on organic architecture, which treated form and function as one. While referring to his love to nature, he did not focus on a single style, since he believed that every building should be defined by its surroundings. He abandoned architectural tradition as something artificial and was inclined towards the universal tradition, or nature. Frank Lloyd Wright was inspired by the Taoist philosophy emphasising the relationship between a man and his space. [1]*

Fig. 2. At Crystal Bridges Museum, Frank Lloyd Wright, s Bachman-Wilson House reframes Architecture as Art. Source:[1]

Ryc. 2. Muzeum Crystal Bridges, Dom Bachmana-Wilsona projektu Franka Lloyd Wrighta redefiniuje architekturę jako sztukę. Źródło: [1]

For architect Le Corbusier, usable zones of a house were to create harmonized and systemized space, so called a machine for living. Indeed, *Le Corbusier put much attention to the link with the environment, the contact between the inhabitable interior and space surrounding a building, and to the rational interior design and took particular care of its plastic art decoration. Nevertheless, his houses still maintain the character of “machines for*

living". [8] *Those looking for fanciful solutions and decorations might be disappointed. Space developed by Le Corbusier may seem poor, dull, nostalgic and excessively dehumanized in its focus on the practicisim. Anyway "man does not live by bread alone"*.

Le Corbusier's concepts and his Modulor evolved towards architectural lines merged with nature and fitted into the space of a landscape. Although, he presented novelty in his creation, it was not matched with understanding in his times. Finally, he focused on designing customised rich manor houses.

Ryc.3 Pruitt Igoe to osiedle mieszkaniowe w St. Louis w stanie Missouri w Stanach Zjednoczonych. Zostało zaprojektowane przez Minoru Yamasaki (również autora projektu WTC w Nowym Yorku) w stylu modernistycznym. Źródło: [2]

Fig. 3. Pruitt-Igoe is an urban housing project in St. Louis, Missouri, the US. Designed by Minoru Yamasaki (architect for WTC in New York) in the urban renewal style. Source :[2]

Minoru Yamasaki designed an estate of 27 ha, comprising 33 high-rising buildings with a lot of common space densely packed in the vicinity of green meadows. Pruitt's complex was designed for black dwellers, whereas Igoe's one for white ones. Since President Johnson put an end to segregation, such a division was no longer valid. The investment turned out to be a social failure - common corridors and elevators that skipped certain floors were ideal for drug addicts, criminals and local gangs. **Pruitt-Igoe** housing estate slowly depopulated – people did not want to live there despite even zero rent rates offered. Finally, just 16 years after it was completed, the housing estate was demolished with explosives.

The demolishing took place on 15th July 1972 and it marked an end to the idea of urban renewal. The icon of urban renewal, and at the same time a symbolic and spectacular end of Le Corbusier's ideas on urban planning and urban renewal architecture. **Utility was destined to fail.**

4. "BURNOUT" WITH THE IDEA OF SURPRISE

The language of expression does not provide a clear framework for describing the world. Ornate architecture decorated with "exclamation marks" through excessive use of colours and mismatched materials scares, scandalises and saddens us with useless inappropri-

ate excessive cost. Architecture apparently banal without defined meaning disappears in an unmaterialized dictum of authorities or the need to meet the requirements of masterplans.

*Despite appearances, multitude of activities and architectural oddities blur the clarity. One of attitudes typical for a modern or "Faustic" man is to **replace contemplation with creativity, which becomes a demiurgic creator of a new man.** There are two moral reasons of the absolutisation (...): sloth and sadness a man wants to avoid by hyperactivity; and pride due to which a man **does not want to submit to any goal.** [9]*

The search by a hyperactive man aggregates in the retreat of his cosy home, his comfortable hacienda, but also in his comfortable office, which apart from work is to provide a sense of good and successful work, a sense of a goal reached thanks to qualities of the interior.

It is worth mentioning the past theory of artistic idealisation that can be found in the German philosophy of the end of the 18th c. *Friedrich Schiller in his Letters on the aesthetic education of man (1794) wrote that perfection presented in art may become a source of inspiration we can turn to when we lose confidence, see our vices only and give in to melancholy and self-destruction, which, as Schiller believed, his era was particularly prone to. In his opinion, Humanity lost its dignity but Art saved it and preserved in a significant stone. The truth lasts in the illusion of Art and its copy will once help reproducing the original picture.* [7, p. 135]

A contemporary response to the preservation of art carved in "stone", in in this particular case in concrete, is Robert Konieczny's Ark House. It was awarded with the title of the best house of 2016 in a prestigious competition by Wallpaper. The Wallpaper Magazine deals with design and sets future trends. It distinguishes designers, projects, places and products, which in the opinion of an international jury are the best in the world in a given year.

Konieczny's Ark House is unusual since it is almost entirely made of concrete. It has distinct two roofs. The architect is known for using non-standard solutions admired by many. The architect admitted that he resorted to the Polish building tradition and designed a roof with large eaves, and tight below a glazed wall like in a modernist villa. The house supposed to have three floors with a deep base.

Ryc. 4. Arka Koniecznego powstała we wsi Brenna koło Cieszyna. Źródło: il. [5]

Fig. 4. Konieczny's Ark built in village of Brenna near Cieszyn Source: il.[5]

House on the Rock and Konieczny's House show that simplicity may be a non-intrusive duress of a schematic stay in spheres. Simplicity of Konieczny's House points to **the sensed sacrum of the place of our everyday stay**.

Architecture, as we can see it, seeks the ideal through the effort of its creators. Frequently, an idealised form is a defence "*against the destiny to perish and lack of imagination*" [7, p.140].

5. SUMMARY, IN SEARCH OF SILENCE – MOVING TO OUTSKIRTS

Planning of residential estates and squares in a city has become a considerable challenge in the face of too few unique designs.

Renovated facades of houses in our city nicely correspond with a well-organised surrounding. However, the mere provision of thermal insulation by cladding houses with foamed polystyrene slabs and applying "pastel colours" paint is not everything. We need to deal somehow with sins of post-communist buildings and facilities. Among them we need to mention such trends as balconies without barriers, tall fences, lack of correspondence with the landscape, and the trend to sell dreams about a house in a rural area. Considering the above, Poland *has the largest dispersion of buildings in Europe*. [6] The prevailing developer model imposed a certain style of building facilities that suits the middle class, namely walled communities.

For this reason, while developing harmonious non-ornate architecture, we should remember what *Plotinus* once said that **guessing of meanings encapsulated in architecture should be an adventure for the onlooker**. For a designer, it should be an attempt to create practical components that last in our surrounding as banal things. *Architecture is a good that supposed to convey the idea embedded in the core of creation. "it (beauty) is neither named nor described nor thought of nor known" (Plato; cf. e. c. Letter VII 341c sq., Parmenides 142a). But our talking and writing aims at reaching the One and by the use of a discourse stimulate the interest in looking, and, in a sense, we show the way to the one who wants to see something. For the science is limited to the road and the trip, whereas seeing is the effect of a conscious effort of the one who desired to see.*[4]

Therefore, we wish ourselves durable reflections and glare of good projects that could catch the eye of the onlooker and add colours to our everyday life, we wish architecture returns to the architect, far away from the "**label of a vanity fair**" like in *Great Gatsby*.

ESTETYKA KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI – PIĘKNO NIEDOSTRZEGALNE

1. ARCHITEKTURA – MIEĆ CZY BYĆ?

Człowiek powstaje ze spojrzeń dwóch zakochanych istot, a miłość to zapatrzenie dwóch par oczu. W tym odbiorze **widzenie staje się miejscem spotkania**. Ideałem i obiektem westchnień twórcy jest zamierzone dzieło, architekta- dobrze zaprojektowany obiekt, budowniczego, zrealizowany zamysł architekta – oddany poprzez właściwe rzemiosło i dobrany materiał. U podłoża powstania idei ludzkiego gatunku leży odczuwana wewnętrzna emocja przerodzona w uczucie. Bez pasji, uczucia, zaangażowania twórczość i energia życiowa nie znalazłaby aktu swej kreacji.

Termin „funkcjonalizm”, wprowadzony do języka estetyki architektury dopiero na początku XX wieku, pokrywa trzy pokrewne, choć różniące się między sobą koncepcje aksjologiczne (teoretyczno-normatywne), które są dużo wcześniejsze niż określający je nowoczesny termin. Wedle koncepcji pierwszej, piękna jest taka forma dzieła architektonicznego, która wynika jedynie z celu użytecznego, jakiemu dzieło ma służyć – jej wyznawcą był Sokrates w relacji Ksenofonta. Wedle drugiej koncepcji, użyteczność jest osobną i równorzędną wobec piękna wartością dzieła architektury – jej wyznawcą byli w czasach starożytnych Ksenofont i Witruwiusz. Wedle trzeciej koncepcji, **użyteczność jest wartością osobną i nadrzędną w stosunku do innych wartości**, przy czym piękno estetyczne nie jest koniecznym składnikiem dzieła – jej wyznawcą już w czasach nowożytnych był Francis Bacon. Każdy z tych poglądów miał w późniejszych czasach licznych następców. [10]

Piękno skrywane w architekturze, zawarte w obiektach, budynkach nie jest z pozoru łatwo dostrzegalne, przyswajalne, a wreszcie asymilowane przez otoczenie. W tym konspiekcie chciałbym przybliżyć osnovę powstawania koncepcji tworzenia architektury jako idei tkwiącej w umyśle architekta. Artysta, zakochany w tym, aby wyeksplikować zawartość swego umysłu staje w świetle doboru form realizacji swych zamierzeń.

W czasach nowożytnych podjęto kilka prób korekty koncepcji witruwiańskiej, polegającej bądź na tym, że przy zachowaniu tradycyjnego rozumienia piękna i użyteczności piękno stawiano wyżej niż użyteczność – jak we włoskiej renesansowej estetyce architektury, bądź odwrotnie, że użyteczność stawiano przed pięknem, bądź też, w skrajnym wariantcie, uważano użyteczność za jedyną wartość dzieła architektury. [10]

2. WIDZENIE JEST MIEJSCEM SPOTKAŃ

Nośnikiem dynamizmu tworzenia jest niezmacona wytrwałość i poszukiwanie. Pradawne poddawane rozstrzygnięciu – mieć czy być, na gruncie egzystencjalizmu, w aspekcie tworzenia dzieł architektonicznych, wciąż stawia nas wobec racjonalnego wyboru – architektura ma ozdabiać, zadziwiać czy też służyć?. Zatem twórcze poszukiwania architektów oscylują wokół dekoru, nowatorskich form i praktycznej użyteczności tworzonych obiektów.

Koncepcje funkcjonalizmu i ornamentu jako podstawy tworzenia architektury na przestrzeni epok, posłużą mi jako kanwa do dyskusji z hipotezami spotykanymi w literaturze przedmiotu. Na potrzeby niniejszego artykułu odwołuję się do definicji piękna odczytywanego na przestrzeni epok architektonicznych bardzo rozmaicie.

Złym artystą jest ten, który wytwarza brzydkie formy – twierdził Plotyn.

Za Plotynem warto przypomnieć naczelną ideę, do której odwołują się współcześni architekci. Ideę proporcji i piękna.

*Otóż twierdzi się, rzec można, powszechnie, że o pięknie dla oczu stanowi stosunek części do siebie i do całości, do którego przyłącza się jeszcze piękne zabarwienie. **Być pięknym to dla rzeczy widzialnych i dla wszystkich innych znaczy tyle, co mieć w sobie proporcję i miarę.** Dla tego, kto przyjmuje ten pogląd, nie może być piękno proste, lecz z konieczności jedynie złożone. I całość może być piękna, podczas gdy jej części nie są piękne same przez się, lecz tylko o tyle, że przyczyniają się do piękna całości. Ale przecież, jeśli całość jest piękna, to także i części, bo nie może się składać z brzydkich części, lecz piękno musi przenikać wszystkie części. Twierdzi się, że podobnie jak łaska, piękno jest niespodzianką, niezastużonym darem, obietnicą czegoś innego i czegoś więcej. Dzięki spotkaniu z drugim, z jego pięknem, pojawia się perspektywa [...] uczestnictwa w samym źródle sensu bycia. [11]*

Rozwój cywilizacji niestety nasuwa granice zapomnienia o pięknie. Uczestnicząc w kreacji artystycznej – piękna ukrytego, pozornego, artysta często skrywa gdzieś głęboko sens

przekazu. Nasuwać się może przypuszczenie, iż współcześni nie starają się upiększać tworzonych dzieł architektonicznych (ryc. 1) i wiele z nich pozostałoby niezauważonych, gdyby nie subtelna granica perspektywy patrzącego oka widza, zbliżonego do obiektu.

Instalacje miejskie np. rzeźby w przestrzeni miejskiej miały być ubogaceniem otoczenia, jednak przez wiele lat stawały się po prostu omijane. Stały się inspiracją dla młodego pokolenia, aby wykorzystać nieprzydatne, wątpliwe ozdoby do celów praktycznych i zrodziły ekspozycję zauważalną. Przykładem jest wykorzystanie powyższej rzeźby, jako kwietnika miejskiego. Włodarze miasta planowali gruntowny remont tego miejsca i ożywienie niegdyś czynnej fontanny jeszcze w lipcu 2017r. Do dzisiaj pomysł ten nie zakończył się powodzeniem.

Rzec można, że **o pięknie stanowi stosunek części elementów do siebie i do całości. Przystawanie elementów do całości** dotyka relacji kunsztu kreatora konstrukcji dzieła, w tym dzieła architektury.

3. ZADZIWIĄĆ CZY PRZYDAWAĆ SIĘ?

Na tak postawione pytanie trudno jest odpowiedzieć współczesnym realizatorom koncepcji architektonicznych. Działając na zlecenie inwestora wykonują jego plan, w którym zamysł architekta jest często „skrojony na miarę” dostępnych środków inwestycyjnych. Pośród wielu mistrzów tworzenia architektury powtarza się opinia, że mniej elementów, powściągliwość daje szyk. Odbiór doskonałej sylwetki budynku, budowli, skupia uwagę linią, oddającą niczym niezakłóconą idee twórcy. Warto jak Mantue powtarzać sobie, że Mniej znaczy więcej twierdził, ale też i to, że piękno jest immanentną cechą dobra, a tylko dobra architektura jest architekturą użyteczną.

W odbiorze realizacji architektury nie można pominąć efektu tak zwanego -Piękna nieautentycznego, które wydobywa nasze olśnienie za pomocą pozoru wiedzy i stylu. Socjotechnika projektowa i odpowiadanie na zapotrzebowanie społeczne, tworzy miraż stylu odczytywanego w architekturze jako radosny „oczopląs wrażeń”.

Nie można wtedy postawić znaku równości między użytecznością i pięknem.

Francis Bacon w eseju XLV *O budowaniu* (1597):

Domy buduje się na to, ażeby w nich mieszkać, nie zaś, aby na nie patrzeć. Toteż wygodę należy przedkładać nad harmonię kształtów, chyba że możemy mieć jedno i drugie. Zostawmy budowanie domów wyłącznie dla ich piękna poetom, którzy wnoszą zaczerpnięte pałace i budują je małym kosztem.[7, s. 193]

Pozytywnym przykładem umiejętności łączenia piękna i użyteczności w naturalnym zeknieniu natury i użyteczności był i jest F.Loyd Wrights.

Jest ona przedstawicielem filozofii organicznej. *Mentorem Franka Lloyd Wrighta był Louis Sullivan, twórca hasła „forma wynika z funkcji”, znany jako pierwszy prawdziwie amerykański architekt. Filozofia Sullivana stała się punktem wyjścia dla **organicznej teorii architekta, który potraktował formę i funkcję jako jedność**. Czerpiąc ze swojego zamiłowania do natury, nie skupiał się na pojedynczym stylu, ponieważ uważał, że **każdy budynek powinien wynikać z otoczenia**. Porzucił tradycję architektoniczną jako sztuczny twór i skłonił się ku tradycji uniwersalnej, czyli naturze. Frank Lloyd Wright inspirował się również taoistyczną filozofią podkreślającą związek pomiędzy człowiekiem, a przestrzenią, w której żyje.*[1]

Dla uznanego architekta Le Corbusiera użyteczne, podzielone na określone strefy przestrzenie domu miały tworzyć zharmonizowaną i usystematyzowaną przestrzeń, tak zwana maszyną do mieszkania. *Le Corbusier rzeczywiście wielką wagę przywiązywał do powiązania z otoczeniem, do kontaktu wnętrza mieszkalnego z przestrzenią otaczającą budynek, do racjonalnego projektowania wnętrza i dbał o ich wystrój plastyczny. Ale mimo to, te*

jego domy dzisiaj mają charakter 'maszyn do mieszkania'.[8] Odbiorca poszukujący tu udziwnień, zdobień może spotkać się z rozczarowaniem. Przestrzeń stworzona przez Le Corbusiera może wydać się uboga, smutna, nostalgiczna i w swym praktycyzmie nazbyt odhumanizowana. Wszak „nie samym chlebem żyje człowiek”.

Koncepcje Le Corbusiera i jego Modulor ewoluował w kierunku linii architektonicznych zgodnych z naturą wkomponowanych w przestrzeń odkrytego krajobrazu. Jednak jego kreacja na początku nowatorska nie natrafiła na czasy sobie przychylnie, by w końcu oprzeć się o projektowaniu na zamówienie bogatych rezydencji.

Projekt **Minoru Yamasaki** to osiedle o powierzchni 27 ha, z 33 wieżowcami stojącymi gęsto w sąsiedztwie zielonych łąk i z masą wspólnych przestrzeni. W kompleksie Pruitt mieli mieszkać czarnoskórzy mieszkańcy, a w Igoe biali. Prezydent Johnson zniósł jednak segregację, co zlikwidowało taki podział. Inwestycja okazała się jednak społeczną porażką - wspólne korytarze i tzw. skaczące windy (niezatrzymujące się na niektórych piętrach) okazały się idealną przestrzenią dla narkomanów, przestępców i lokalnych gangów. **Pruitt-Igoe** powoli pustoszało - ludzie nie chcieli w nim mieszkać nawet przy zerowych stawkach czynszów. Ostatecznie podjęto decyzję o wysadzeniu całego osiedla – zaledwie 16 lat po oddaniu go do użytku.

Wyburzenie osiedla nastąpiło 15 lipca 1972 roku i bezpowrotnie skazało ideę modernizmu na pogrzebanie. Upadła ikona modernizmu, a tym samym unaocznili się także symboliczny i spektakularny koniec idei Le Corbusiera w urbanistyce i tym samym architektury modernizmu. **Użyteczność była tu skazana na porażkę.**

4. „WYPALENIE” POMYSŁEM ZASKOCZEŃ

Język wyrazu nie stanowi przejrzystych ram objaśniania świata. Architektura upstrzona ornamentami i znakami wykrzykników w postaci nadmiaru koloru, niedobranego materiału przestrasza, gorszy i po prostu zasmuca zbyt wielkimi wydatkami, bezcelowo i nietrafnie ulokowanymi. Architektura pozornie użyteczna bez wyraźnych znaczeń odpływa w niezrealizowanym schemacie dictum władz, czy wymogu sprostania planom zagospodarowania przestrzennego.

*Wbrew pozorom wielość działań i udziwnień architektonicznych powoduje brak czytelności znaczeń.” Jedną z postaw charakterystycznych dla człowieka współczesnego lub „faustycznego” jest **zastąpienie kontemplacji przez działalność wytwórczą, która staje się demiurgiczną twórczynią nowego człowieka.** Przyczyny moralne tej absolutyzacji (...) są dwie: lenistwo, smutek, którego człowiek chce uniknąć angażując się w nadaktywność; i pycha, z powodu której człowiek **nie chce się podporządkować żadnemu celowi.** [9]*

Poszukiwanie zagonionego człowieka kumuluje się w zaciszu przytulnego domu, wygodnej hacjendy, ale także w komfortach biura, które oprócz efektu pracy ma dawać poczucie dobrej i udanej pracy, sensu celu osiąganego dzięki przymiotom wnętrza, w którym się przebywa.

Warto przywołać w tym miejscu, niegdyś obowiązującą teorię artystycznej idealizacji, którą można odnaleźć w niemieckiej filozofii końca XVIII wieku. *Friedrich Schiller w Liściech o estetycznym wychowaniu człowieka (1794) pisał, że doskonałość ukazywana przez sztukę ma szansę stać się źródłem inspiracji, do którego będziemy mogli się zwrócić, gdy stracimy wiarę w siebie i będziemy mieli do czynienia wyłącznie z naszymi wadami, popadając w stan melancholii i autodestrukcji, na co, jak uważał Schiller, jego epoka była szczególnie podatna. **Ludzkość straciła swą godność - zauważyła - ale Sztuka uratowała ją i przechowała w wymownym kamieniu. Prawda trwa w iluzji Sztuki i z tej kopii, z tego wtórnego obrazu kiedyś zostanie odtworzony obraz oryginalny.**[7, s. 135]*

Współczesna odpowiedzią przetrwania sztuki wykutej w 'kamieniu' w tym wypadku w betonie jest stworzony przez Roberta Koniecznego Dom-Arka. Został on nagrodzony tytułem najlepszego domu 2016 roku w prestiżowym konkursie organizowanym przez magazyn Wallpaper. Magazyn Wallpaper zajmuje się designem i wyznacza trendy na przyszłość. Cyklicznie nagradza projektantów, realizacje, miejsca i produkty, które są według międzynarodowego jury najlepsze na świecie w danym roku.

Dom-Arka Koniecznego, jest nietypowy, dlatego, że niemal cały zbudowany jest z betonu. Wyróżniają go ponadto dwa dachy. Architekt znany jest ze stosowania nietypowych rozwiązań, które później wielu podziwia. Architekt potwierdza, że posiłkował się polską tradycją budowania i zrobił dach z dużym okapem, a pod nim całkowicie przeszklony dół, jak w modernistycznej willi. Dom miał być trzy poziomowy, z głęboką podmurówką.

Dom na Skale i Dom Koniecznego wskazuje, że prostota może być nienarzucającym się przymusem schematycznego przebywania w sferach. Prostota obiektu Koniecznego wskazuje na **odczuwane sacrum miejsca w miejscu codziennego przebywania**.

Architektura jak widzimy, poszukuje poprzez swoich wykonawców dążenia do ideału. Wyidealizowane formy to często obrona, „*przeciwko temu co skazuje nas na zepsucie i brak wyobraźni*” [7, s.140]

5. REASUMUJĄC, W POSZUKIWANIU CISZY – PRZENOSINY NA OBRZEŻA

Planowanie osiedli i skwerów w mieście staje się wobec nielicznych przez to wyjątkowych projektów, nie lada wyzwaniem.

Odnowione elewacje kamienic w mieście, w którym mieszkamy miło korespondują z dobrze zorganizowanym otoczeniem. Jednak same tylko ocieplanie elewacji, otaczanie ich styropianem i "pastelizacja osiedli" to nie wszystko. Podkreślane są grzechy postkomunistycznych obiektów i realizacji. Wśród nich wymienić należy takie tendencje jak: balkony bez barier, wielkie płoty, brak spójności z krajobrazem, tendencja sprzedawania marzeń o domu na wsi. Wobec powyższego Polska *odznacza się największym wskaźnikiem rozproszenia zabudowy w Europie*. [6] Górujący model developerski narzucił styl zabudowy, do którego aspiruje klasa średnia, zamknięte grodzone osiedla.

Dlatego też kształtując architekturę harmonijną nie ornamentową pamiętajmy, z Palotynem, że **wyruszanie w drogę odgadywania znaczeń w architekturze ma być przygodą dla patrzącego**. Dla twórcy ma być pewną próbą tworzenia praktycznych elementów trwających w naszym otoczeniu, jako rzeczy użytecznych. *Architektura dobra to dobro ma przenosić jako ideę tkwiącą i zarodka tworzenia*. „*To też "nie można Go (piękna) przedstawić - powiada (mian. Platon; cf. e. c. List VII 341c sq., Parmenides 142a) - ani w słowie, ani w piśmie". Ale nasze mówienie i pisanie ma na celu, żeby wyprawić do Niego i za pomocą wywodów rozpalać ochotę do patrzenia i tylko wskazujemy niejako drogę temu, kto chce coś ujrzeć. Albowiem nauka ogranicza się jeno do drogi i wyprawy, a zobaczenie jest już dziełem tego, kto zapragnął zobaczyć*.” [4]

Życzymy więc sobie trwałych odblasków i lśnień dobrych realizacji, które tkwić będą w *oku patrzącego* i ubarwiać codzienność, życzymy sobie powrotu architektury do architekta, z dala od „**Etykiety wesołego miasteczka**” jak w produkcji *Wielki Gatsby*.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Archirama, https://archirama.muratorplus.pl/architektura/frank-lloyd-wright-pierwszy-swiatowy-stararchitekt-zobaczcie-najwazniejsze-dziela-architekta-galeria,67_2654., dostęp/access 2017-09-07; <https://www.architecturaldigest.com/frank-lloyd-wright>
- [2] Archirama, https://archirama.muratorplus.pl/architektura/39-lat-po-smierci-architektury-modernizmu,67_1094.html, www.pruitt-igoe.com, dostęp/access 2017-09-07

- [3] Aszkiełowicz Cezary, www.agencjawyborcza.pl, dostęp/access 2017-10-26.
- [4] Bacon F., *Eseje*, C.Znamierowski (tł.) T.Kotarbiński (wstęp) Warszawa, 1959.
- [5] Bryła, https://www.bryla.pl/bryla/1,85301,14268315,Betonowa_arka_Roberta_Koniecznego_gotowa.html, Betonowa arka Roberta Koniecznego gotowa , dostęp/access 2017-09-07.
- [6] Bryła, www.tuylabryla.pl/artykul/18-najwieksze-grzechy-polskiej-architektury-po-transformacji-ustrojowej, dostęp/access 2017-10-24.
- [7] De Botton A., *Architektura szczęścia*, 2006, IBN 978-83-60318-93-5.
- [8] Fiałkowski W., *Siedmiu architektów XX wieku*, Warszawa, 1981, Krajowa Agencja Wydawnicza.
- [9] Martinez E. (prof.dr.hab.) , Uniwersytat Abat Oliba CEU w Barcelonie, *Kontemplacja piękna a doskonałość życia ludzkiego*, Spór o piękno, 14 XII 2012, Symposium dofinansowane ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, http://www.ptta.pl/symp_str_15.pdf dostęp/access 25.09.2017.
- [10] Tarnowski J., *Jeszcze o funkcjonalizmie w estetyce architektury: Od Sokratesa do idei budynku totalnie ekoprzyjawnego*, *Estetyka i Krytyka* 24 (1/2012).
- [11] *Teksty PLOTYNA*, http://www.filozofia-moja.republika.pl/Plotyn_teksty.pdf dostęp/access 2017-09-25.

AUTHOR'S NOTE

Graduate of the Faculty of Building and Architecture, Szczecin University of Technology. Faculty staff member of Faculty of Civil Engineering and Architecture Department of Descriptive Geometry and Perspective, West Pomeranian University of Technology of Szczecin. Author of papers focusing on the theory of descriptive geometry, perspective and influence of light and shaping geometrical architectural forms.

O AUTORZE

Absolwent Wydziału Budownictwa i Architektury Politechniki Szczecińskiej. Adiunkt na Wydziale Budownictwa i Architektury w Zakładzie Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. Autor prac na temat teorii geometrii wykreślnej, perspektywy, wpływu światła na kształtowanie geometrycznych form w architekturze.

Contact | Kontakt: rhajdamowicz@zut.edu.pl